

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЩИРСЬКА ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 343.9:343.347

**ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ
ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ
НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН
АБО ЇХ АНАЛОГІВ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Вознюк Андрій Андрійович,
Національна академія внутрішніх справ,
завідувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Житний Олександр Олександрович,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
Назимко Єгор Сергійович,
Донецький юридичний інститут МВС України,
начальник відділу організації наукової роботи

Захист відбудеться «06» липня 2016 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ-35, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ-35, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «03» червня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відповідно до ст. 3 Конституції України, здоров'я людини належить до найвищих соціальних цінностей. У ст. 49 Основного Закону задекларовано право кожного на його охорону. Відтак ефективна протидія посяганням на здоров'я населення є надзвичайно важливим чинником розбудови правової та соціальної держави європейського зразка.

Найбільш небезпечною групою протиправних діянь, що посягають на здоров'я населення, є злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. За даними Генеральної прокуратури України, з-поміж усіх облікованих кримінальних правопорушень у 2015 р. (565,2 тис.) їх питома вага становить 4,6 % (25,9 тис.) і вони посідають третє місце у загальній структурі злочинності.

Одним із найбільш небезпечних серед цих протиправних діянь є організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, яка в структурі злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення посідає четверте місце з питомою вагою 4 % (1044 злочини у 2015 р.). Водночас необхідно зважати на той факт, що офіційні статистичні дані не відображають реального стану вчинення таких діянь, оскільки, за даними правоохоронців, їм притаманний здебільшого високий або середній рівень латентності.

Масштаби суспільної небезпеки правопорушень цієї категорії визначаються й зв'язком з іншими злочинами, передусім передбаченими ст. 309 та 307 Кримінального кодексу (далі – КК) України, що посідають, відповідно, перше (57 %) та друге (25 %) місце в структурі злочинів у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин.

Створення місць незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів сприяє зростанню рівня споживання наркотиків, яке набуло загрозливих масштабів. Згідно з даними МВС України, лише у 2015 р. було зареєстровано понад 60 тис. наркоспоживачів. Проте, як свідчить Всесвітня організація охорони здоров'я, на облік стає в середньому кожен 50-й наркоман. Тобто реальний показник споживачів наркотиків може перебувати в межах трьох млн.

Пошук шляхів запобігання злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів слугував предметом дискусій у працях Ю. В. Александрова, А. М. Бабенка, В. А. Бублейникова, В. В. Василевича, В. В. Голіни, О. П. Гороха, В. О. Глушкова, О. М. Джужі, І. О. Доброреца, А. І. Долгової, В. І. Женунтія, О. О. Житного, А. П. Закалюка, О. Г. Кальмана, Т. Л. Кальченко, О. Г. Колба, О. М. Костенка, О. Г. Кулика, О. М. Литвинова, О. В. Наден, Є. С. Назимка, Д. Й. Никифорчука, І. В. Однолько, В. І. Осадчого, Г. І. Піщенко, В. Г. Пшеничного, А. В. Савченка, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна та ін.

Водночас проблемні питання кримінально-правової та кримінологічної протидії організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів досліджували А. А. Афанасьєв, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, А. А. Вознюк, Л. В. Дорош, М. Й. Коржанський, Є. Ю. Кулієв, О. М. Лемешко, А. А. Музика,

О. І. Перепелиця, І. Г. Поплавський, Е. В. Расюк, О. М. Стрільців, Є. В. Фесенко, М. С. Хруппа, В. П. Шадрін, В. С. Яловик та ін.

Констатуючи значний внесок учених у розробку зазначеної проблематики, зауважимо, що їхні праці стосувалися лише певних її аспектів. Тому особливості кримінологічної характеристики цих злочинів (рівень, структура, динаміка, латентність, причини та умови, кримінологічні ознаки особи злочинця) і подальша розробка та застосування ефективних запобіжних заходів (на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях) залишилися поза межами ґрунтового дослідження. З огляду на це, правоохоронні органи не мають у своєму арсеналі сучасних ефективних інструментів щодо запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Це, відповідно, негативно впливає на стан протидії наркотизації населення країни та забезпечення її внутрішньої безпеки. Зазначене й зумовило актуальність і вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає положенням Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 рр. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2010 р. № 1808-р); Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р); Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 25 червня 2013 р. (протокол № 21) та зареєстровано відділенням кримінально-правових наук НАПрН України (п. 1014, 2013 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є комплексне розв'язання теоретичних, правових і практичних проблем запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні, формування на цій основі науково обґрунтованих положень і рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства й практики його застосування, розроблення шляхів підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *задачі*:

- з'ясувати стан дослідження проблем запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- розкрити зміст елементів кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 317 КК України;
- дослідити зарубіжний досвід запобігання аналогічним злочинам та можливості його упровадження в Україні;
- визначити кількісно-якісні показники злочинів, передбачених ст. 317 КК України;

- розкрити кримінологічну характеристику осіб, які вчиняють ці злочини;
- з'ясувати причини та умови їх учинення з метою розробки ефективних заходів запобігання;
- розробити заходи загальносоціального запобігання цим суспільно небезпечним діянням;
- запропонувати систему заходів спеціально-кримінологічного та індивідуального запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінально-правових заходів запобігання цим злочинам.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у результаті вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів та протидії їм.

Предмет дослідження – запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених мети і задач використано комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів, зокрема: *історико-правовий* – під час характеристики стану дослідження проблем запобігання злочинам, передбаченим ст. 317 КК України (підрозділ 1.1); *системний* – у кримінологічній характеристиці цих злочинів та розробці заходів запобігання їм (розділи 2, 3); *догматичний (формально-юридичний)* – під час аналізу юридичної конструкції складів злочинів, передбачених ст. 317 КК України, а також визначення змісту вживаних у роботі юридичних термінів (розділи 1-3); *порівняльно-правовий* – у межах зіставлення положень КК України та зарубіжного законодавства щодо запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (підрозділ 1.3); *опитування* – під час проведення опитування серед працівників правоохоронних органів (розділи 2, 3); *статистичний* – для аналізу й узагальнення емпіричної інформації, що стосується теми дослідження (розділи 1-3); *моделювання* – у межах побудови авторського проекту ст. 317 КК України (розділи 2, 3).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України за 2005–2015 рр.; результати вивчення 450 матеріалів кримінальних проваджень та вироків судів щодо злочинів, передбачених ст. 317 КК України, з усіх областей України; дані опитування 190 слідчих та 260 працівників оперативних підрозділів ОВС України протягом 2014–2015 рр. у Волинській, Житомирській, Київській, Львівській, Одеській, Хмельницькій, Херсонській областях, а також досвід роботи автора в підрозділах МВС України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших монографічних комплексних досліджень проблем запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. У

дисертації обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій щодо підвищення ефективності запобігання цим суспільно небезпечним діянням, зокрема:

вперше:

- з’ясовано кількісно-якісний стан учинення злочинів, передбачених ст. 317 КК України, за 2005–2015 рр., що охоплює відомості про їх структуру, динаміку, питому вагу, коефіцієнт інтенсивності, а також рівень природної та штучної латентності;

- сформульовано кримінологічний портрет особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 317 КК України, зокрема встановлено, що здебільшого це – неодружені чоловіки віком 30–50 років, громадяни України, українці, котрі мають початкову загальну, базову або повну загальну середню освіту, працездатні, що офіційно не працюють, значна частина яких має або мала судимість за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або проти власності. Розроблено типологію цих осіб, що орієнтована на максимально повне й ефективне запобігання вчиненню ними злочинів та враховує вид суспільно небезпечного діяння, наркотичну залежність, категорію місць злочину, глибину та стійкість злочинних проявів, мотиви злочинної діяльності, кількісно-якісний склад злочинців, їх вікові особливості;

- на основі вивчення зарубіжного досвіду виявлено новий напрям запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – створення місць легального вживання наркотичних засобів під контролем держави й аргументовано доцільність проведення експерименту зі створення аналогічних місць на території України;

удосконалено:

- систему правових, медичних, економічних, політичних та організаційних заходів запобігання злочинам, передбаченим ст. 317 КК України, яка охоплює весь цикл превенційної діяльності від недопущення вчинення злочину до кримінально-виконавчого впливу на засудженого й здійснюється на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях;

- об’єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ст. 317 КК України, шляхом диференціації кримінальної відповідальності з урахуванням різного ступеня суспільної небезпеки діянь його об’єктивної сторони, а також критерії відмежування організації місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів від їх утримання;

- порядок призначення покарання для осіб, які організовують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, з урахуванням розробленої типології злочинців. Так, позбавлення волі рекомендовано застосовувати передусім до осіб, які раніше вже вчиняли тотожні, однорідні чи взаємопов’язані злочини, а конфіскацію майна – до корисливого, рідше – корисливо-залежного типу злочинців цієї категорії;

- систему кваліфікуючих ознак злочину, передбаченого ст. 317 КК України, зокрема запропоновано зробити кваліфікованим видом цього суспільно

небезпечного діяння «вчинення злочину щодо особи, яка лікується чи лікувалася від наркоманії», а також аргументовано доцільність заміни кваліфікуючих ознак «вчинення злочину повторно» на «вчинення злочину особою, яка була засуджена за злочин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» та «вчинення злочину групою осіб» на «вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою»;

дістало подальший розвиток:

– необхідність виокремлення підстав кримінальної відповідальності за організацію або утримання нарколабораторії з огляду на особливості запобігання цьому злочину;

– система медико-біологічних, соціальних, економічних, культурно-моральних, психологічних, правових, політичних та організаційно-управлінських детермінант організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

– аргументація необхідності поширення меж запобіжного впливу не лише на приміщення, а на будь-яке місце спеціально пристосоване чи надане для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

– система покарання за злочин, передбачений ст. 317 КК України, шляхом встановлення доцільності її розширення громадськими роботами, виправними роботами й обмеженням волі, а також збільшенням верхньої межі позбавлення волі за утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів на один рік;

– положення про те, що предметом цього злочину є місце незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

– пропозиції щодо вдосконалення кримінально-правового заохочення осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 317 КК України, та пов'язані з ними протиправні діяння, шляхом закріплення в ч. 4 ст. 307 КК України умови проходження обов'язкового медичного обстеження на предмет наркотичної залежності та, за необхідності, – подальшого проходження курсу лікування, у ч. 4 ст. 309 КК України – умови проходження курсу лікування, у разі припинення якого особу слід притягнути до кримінальної відповідальності, у ч. 1 ст. 76 КК України – обов'язку суду зобов'язати особу, яка звільняється від відбування покарання з випробуванням, пройти курс лікування від наркоманії, якщо вона цього потребує, заборонивши їй відвідувати певні місця або контактувати з певними особами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони впроваджені та використовуються у:

– *законотворчості* – у вдосконаленні кримінального законодавства України у сфері протидії злочинам, передбаченим ст. 317 КК України (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 27 жовтня 2015 р. № 46/13 ВР);

– *правозастосовній діяльності* – під час кваліфікації цих злочинів та запобігання їм (акт ГСУ МВС України від 29 вересня 2015 р. № 13/1/1-10958);

– навчальному процесі та науково-дослідній роботі – під час викладання дисциплін із кримінології та кримінального права, а також подальших досліджень проблем запобігання злочинам у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (акт Національної академії внутрішніх справ від 6 квітня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням. У методичних рекомендаціях та методиці правоохоронної діяльності, підготовлених у співавторстві, автору належить кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 317 КК України (10 %). Інші матеріали, що належать співавторам у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Ключові положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднено на дев'яти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних і науково-теоретичних конференціях, семінарах, а саме: «Правові реформи в Україні» (м. Київ, 16 жовтня 2013 р.); «Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті» (м. Одеса, 29 листопада 2013 р.); «Проблеми службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ України» (м. Сімферополь, 14 березня 2014 р.); «Актуальні проблеми адміністративного та кримінального права і процесу» (м. Донецьк, 15 березня 2014 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 20 березня 2014 р.), «Актуальні проблеми розслідування злочинів» (м. Київ, 1 липня 2014 р.), «Актуальні проблеми протидії організованій злочинній діяльності» (м. Одеса, 26 вересня 2014 р.), «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 26 березня 2015 р.), «Наукові здобутки молодих науковців-правоохоронців» (м. Київ, 23 квітня 2015 р.).

Публікації. Основні результати дисертації відображено у 18 публікаціях, з яких п'ять статей – у наукових фахових виданнях України, дві статті – у зарубіжних наукових виданнях (Республіка Казахстан, Чеська Республіка), дев'ять тез – у збірниках доповідей конференцій і семінарів, а також методичні рекомендації й свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

Структура дисертації. Дослідження складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (249 найменувань), п'яти додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з яких основний текст – 188 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію про їх апробацію та публікації автора.

Розділ 1 «Теоретичні та правові основи дослідження запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Стан наукових досліджень проблем запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» шляхом аналізу наукових праць встановлено, що в Україні з моменту прийняття нового КК 2001 р. не здійснено жодного спеціального дослідження проблем запобігання цим злочинам. Окремі питання протидії їм у вітчизняній науці досліджено фрагментарно, переважно в контексті протидії іншим злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Водночас більшість досліджень проводилися за часів СРСР на основі норм КК України 1960 р. або ж стосувалися зарубіжного, переважно російського, законодавства. Виявлено не вирішенні раніше проблемні питання, що впливають на ефективність запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, пов'язані з недосконалістю положень кримінального законодавства та відсутністю науково обґрунтованих заходів запобігання цим злочинам, що ґрунтуються на їх кримінологічній характеристиці.

У підрозділі 1.2 «Кримінально-правова характеристика організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» встановлено, що ефективність системи заходів запобігання цим злочинам залежить від якості норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за їх учинення. Унаслідок цього розкрито зміст елементів кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 317 КК України, – ознак складу злочину, кваліфікуючих обставин, видів та розмірів покарання.

Встановлено, що предметом досліджуваного злочину є місце для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, обмежене судово тлумачення якого звужує можливості запобігання злочинам, передбаченим ст. 317 КК України, у разі їх учинення поза певним приміщенням, зокрема на подвір'ї, пляжі, автомобілі, вагоні потягу.

Розкрито зміст організації місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, їх утримання, надання приміщення з цією метою та аргументовано необхідність диференціювання кримінальної відповідальності за їх учинення.

З'ясовано, що суб'єкт цього злочину є загальним (у разі залучення неповнолітнього – особа, яка досягла 18 років). До суб'єктів не належать відвідувачі зазначених місць. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом та спеціальною метою – забезпечити незаконне вживання, виробництво чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Аргументовано доцільність заміни кваліфікуючих ознак злочину, зокрема повторності на рецидиву, групи осіб на групу осіб за попередньою змовою, а також збільшення верхньої межі покарання за утримання зазначених місць.

У підрозділі 1.3 «Зарубіжний досвід запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» встановлено, що кримінальна відповідальність за схожі діяння передбачена в кримінальному законодавстві

Російської Федерації, Республік Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Вірменія, Казахстан, Киргизія, Молдова, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Грузії, Китайської Народної Республіки. Порівняння положень кримінального законодавства України й цих країн свідчить, що українська модель кримінально-правової протидії організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів відповідає зарубіжним аналогам, однак має недоліки, що впливають на ефективність запобігання цим злочинам, зокрема в системі кваліфікуючих ознак, видів і розмірів покарання, встановлення меж кримінальної відповідальності за організацію або утримання підпільних нарколабораторій. На підставі цього розроблено пропозиції щодо вдосконалення ст. 317 КК України.

Виявлено нові методи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання наркотичних засобів, зокрема шляхом часткової легалізації зазначених дій під суворим контролем державних органів (застосовуються у Великобританії, Франції, Голландії, Колумбії) та створення віртуальних місць вживання наркотичних засобів (застосовується в США).

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Кількісно-якісні показники організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» на основі статистичних даних, результатів вивчення кримінальних проваджень та анкетування правоохоронців здійснено аналіз кількісних та якісних показників цих злочинів.

З'ясовано, що на фоні тенденції зменшення питомої ваги злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення з 13,4 % у 2005 р. до 4,6 % у 2015 р. питома вага організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів протягом зазначеного періоду залишається відносно стабільною, тобто становить близько 3,9 %. Так, зазначене протиправне явище посідає четверте місце в структурі злочинів, передбачених розділом XIII Особливої частини КК України. Водночас динаміка злочинів, визначених ст. 317 КК України, свідчить про зменшення їх кількості протягом 2005–2015 рр. в середньому на 7,8 % щорічно.

Здебільшого цим злочинам притаманна природна та штучна латентність, переважно високого (43,6 %) або середнього (32,9 %) рівнів, що зумовлено такими факторами, як небажання псевдопотерпілих утрачати джерело наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи повідомляти про злочин, опосередкованими учасниками якого вони є (50 %); складність документування протиправних діянь цієї категорії (44 %); відсутність потерпілих (потерпілими від цих злочинів можуть бути лише неповнолітні в разі їх залучення до протиправного діяння) (22,2 %); застосування злочинцями заходів конспірації (59,3 %).

У 91,6 % випадках організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів пов'язана з іншими злочинами, у зв'язку з чим впливає на

рівень протиправних діянь у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, корисливих та корисливо-насильницьких злочинів, а також спричиняє активізацію групової та організованої злочинності.

Встановлено та розкрито зміст кримінологічних ознак місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. З'ясовано, що в 39,8 % випадків ці місця відвідувала одна особа, у 29,4 % – дві особи, у 12,4 % – три особи, у 10,7 % – чотири особи, у 2,2 % – п'ять і більше осіб, у 5,5 % – кількість відвідувачів була невизначена. У зазначених місцях вживають у 52 % випадків канабіс, у 28,4 % – ацетильований опій, у 20,4 % – дезоморфін, у 5,8 % – морфін, кодеїн та інші наркотичні засоби й психотропні речовини. Виокремлено підпільні нарколабораторії як особливі різновиди вказаних місць та аргументовано доцільність чіткого окреслення меж кримінальної відповідальності за протиправні діяння, пов'язані з ними.

У підрозділі 2.2 *«Кримінологічна характеристика осіб, які організовують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів»* здійснено аналіз кримінологічних ознак особи злочинця. Встановлено, що здебільшого це – чоловіки (85,6 %) віком 30–50 років (59,6 %), неодружені (74,7 %), громадяни України (99 %), українці (92,8 %), які мають початкову загальну, базову або повну загальну середню освіту (58,7 %), працездатні, що офіційно не працюють (96,9 %), значна частина яких (55,3 %) має або мала судимість за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або проти власності. Розроблено типологію цих осіб, що орієнтована на максимально повне й ефективне запобігання вчиненню ними злочинів та враховує вид суспільно небезпечного діяння, наркотичну залежність, категорію місць злочину, глибину та стійкість злочинних проявів, мотиви злочинної діяльності, кількісно-якісний склад злочинців, їх вікові особливості.

У підрозділі 2.3 *«Причини та умови організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»* здійснено аналіз причин та умов цих злочинів з урахуванням чотирьох рівнів їх класифікації: 1) злочинності загалом; 2) злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; 3) злочинів, передбачених ст. 317 КК України; 4) конкретного злочину, передбаченого ст. 317 КК України.

Виявлено комплекс детермінант злочинів, передбачених ст. 317 КК України, які згруповано в медико-біологічні, соціальні, економічні, культурно-моральні, психологічні, правові, політичні й організаційно-управлінські. Встановлено зв'язок причин та умов цих злочинів з формуванням типології осіб, які їх учиняють.

Розділ 3 «Заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Заходи загальносоціального запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»* розроблено пропозиції щодо стратегії запобігання цим протиправним діянням, в основі якої – політичні,

соціально-економічні, культурно-виховні, правові та організаційні заходи. Визначено передбачені міжнародними нормативно-правовими актами заходи, що мають найбільш важливе значення для запобігання досліджуваним злочинам, а саме: провадження внутрішньодержавної політики щодо координації превентивних і репресивних заходів із протидії незаконному наркообігу; вживання можливих заходів, спрямованих на запобігання зловживанню наркотичними засобами, своєчасне виявлення, лікування, виховання, відновлення працездатності, соціалізацію відповідних осіб і на спостереження за ними після закінчення лікування; створення регіональних науково-дослідних та освітніх центрів для боротьби з проблемами, що виникають у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

У підрозділі 3.2 *«Заходи спеціально-кримінологічного та індивідуального запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»* доведено, що система запобігання на цих рівнях перебуває в нерозривному зв'язку і потребує комплексного застосування медичної, освітньої та психосоціальної моделей.

Виявлено найбільш ефективні на цих рівнях заходи виховного, медичного, правового й іншого характеру, котрі слід застосувати з урахуванням таких особливостей осіб, які організовують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, як їх вік, ставлення до вживання наркотичних засобів, наявність наркотичної залежності, глибина та стійкість злочинних проявів, мотиви злочинної діяльності.

Розроблено комплекс заходів спеціально-кримінологічного та індивідуального характеру, які мають застосовувати правоохоронні органи, передусім поліція, для запобігання цим злочинам, що передбачає: виявлення осіб, які вчинили чи схильні до вчинення таких суспільно небезпечних діянь, вивчення їх особистостей; спостереження й контроль за поведінкою і способом життя зазначених суб'єктів; усунення причин та умов учинення таких протиправних діянь у конкретному кримінальному провадженні; застосування інших заходів виховного, медичного, правового, організаційного характеру з метою усунення ймовірності вчинення цих злочинів, зокрема нових суспільно небезпечних діянь.

Під час реформування правоохоронних органів з метою підвищення ефективності їх профілактичних функцій необхідно змінити власне ставлення працівників поліції до осіб, які вчиняють ці злочини, оскільки 45,6 % серед опитаних правоохоронців вважають їх злочинцями, які вже не стануть на шлях правомірної поведінки; 22,7 % – хворими, яким уже нічого не допоможе; 16,4 % – хворими, які потребують допомоги і лише 15,3 % – злочинцями, які можуть виправитись.

У підрозділі 3.3 *«Кримінально-правові заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»* розкрито зміст і розроблено пропозиції з удосконалення юридичних підстав притягнення до кримінальної відповідальності, призначення покарання, звільнення від кримінальної відповідальності, покарання та його відбування за ці злочини.

На основі вивчення судової практики встановлено, що за злочини, пов'язані з організацією або утриманням місць для незаконного вживання, виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, найчастіше застосовують позбавлення волі (21,4 %) та конфіскацію майна (2,8 %). Аргументовано доцільність застосування окремих видів покарань з урахуванням розробленої типології злочинців, зокрема позбавлення волі рекомендовано застосовувати передусім до осіб, які раніше вже вчиняли тотожні, однорідні чи взаємопов'язані злочини, а конфіскацію майна – до корисливого, рідше – корисливо-залежного типу злочинців цієї категорії.

Розроблено пропозиції щодо вдосконалення підстав звільнення від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, передбачені ст. 307 та 309 КК України, які найбільше пов'язані з організацією або утриманням місць для незаконного виробництва, виготовлення та вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів.

Виявлено недостатню ефективність застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням до цієї категорії засуджених (що наявне в 77,9 % випадків), адже суди не зобов'язують наркозалежних пройти курс лікування від наркоманії, а в ст. 76 КК України не передбачено обов'язок особи, звільненої від відбування покарання з випробуванням, утримуватися від відвідування певних місць або від контактів із певними особами. З огляду на це, запропоновано вдосконалити підстави заохочувальної норми, передбаченої ст. 75, 76 КК України.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації розроблено нові наукові положення, що в комплексі розв'язують важливе наукове завдання стосовно вдосконалення практики запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. На підставі цього сформульовано такі основні висновки та пропозиції:

1. Встановлено, що розробка ефективних заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів потребує з'ясування та розкриття змісту їх кримінально-правової та кримінологічної характеристики. Водночас ці питання у сучасних дослідженнях розглянуто фрагментарно і, як наслідок, залишились не вирішені проблеми, пов'язані з недосконалістю кримінального законодавства, відсутністю комплексної картини кількісних та якісних показників цих злочинів, неврахуванням зарубіжного досвіду запобігання їм, відсутністю системного уявлення про причини й умови їх учинення, кримінологічний портрет і типологію особи злочинця, а також системи правових, медичних, економічних, політичних та організаційних заходів запобігання, яка охоплює весь цикл превенційної діяльності від недопущення їх учинення до кримінально-виконавчого впливу на засуджених і здійснюється на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях.

2. Запропоновано вдосконалити низку елементів кримінально-правової характеристики складу злочину, передбаченого ст. 317 КК України, зокрема: уточнити визначення місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, яке слід тлумачити як будь-яке місце, спеціально пристосоване чи надане для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, закріпивши його в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. № 4; диференціювати відповідальність за цей злочин, виокремивши утримання місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в окрему частину ст. 317 КК України; змінити його кваліфікуючі ознаки, зокрема повторність, на рецидив, групу осіб – на групу осіб за попередньою змовою; включити такий злочин, як утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, до категорії тяжких.

3. Ураховуючи зарубіжний досвід відповідальності за аналогічні діяння, запропоновано запозичити в інших країн низку важливих у превентивному значенні положень, зокрема: виділити в окремій частині ст. 317 КК України відповідальність за організацію або утримання підпільних нарколабораторій для незаконного виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, встановити за це діяння більш суворе покарання; додати нову кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо особи, яка лікується чи лікувалася від наркоманії»; санкцію ст. 317 КК України доповнити громадськими роботами, виправними роботами та обмеженням волі. Виявлено позитивні аспекти створення в окремих зарубіжних країнах місць легального вживання наркотичних засобів під контролем держави (зменшення смертності від передозування, перехід до вживання менш небезпечних наркотичних засобів або ж лікарських засобів, недопущення вчинення злочинів задля здобуття наркотичних засобів, профілактика поширення соціально небезпечних та інфекційних захворювань, надання медичних консультацій і можливості пройти курс лікування від наркоманії, зменшення ступеня соціальної ізоляції осіб, які вживають наркотичні засоби) та розроблено на підставі цього пропозиції щодо проведення експерименту зі створення аналогічних місць на території України.

4. З'ясовано кількісно-якісний стан учинення злочинів, передбачених ст. 317 КК України, за 2005–2015 рр., що охоплює відомості про їх структуру (у 85,5 % вчиняються з метою забезпечення незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, у 14,5 % – їх виробництва та виготовлення), динаміку (зменшення в середньому на 7,8 % щорічно), питому вагу (3,9 % – четверте місце серед злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення), коефіцієнт середньої (4,17), найбільшої (12,39 – у Харківській області) та найменшої (0,43 – у Львівській області) інтенсивності, рівень природної та штучної латентності (43,6 % опитаних правоохоронців вважає високим, а 32,9 % – середнім), зв'язок з іншими злочинами, передбаченими статтями 185, 186, 263, 289, 306, 307, 309, 311,

315, 316, 321 КК України (відмічає 91,6 % респондентів), що сприяє зростанню рівня протиправних діянь у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, корисливих та корисливо-насильницьких злочинів, а також сприяє розвиткові групової та організованої злочинності.

Встановлено та розкрито зміст кримінологічних ознак місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, проведено їх класифікацію, зокрема аргументовано доцільність їх поділу на закриті (у приміщеннях) та відкриті (поза приміщеннями). Виокремлено підпільні нарколабораторії як особливі різновиди вказаних місць, у яких забезпечується масове виробництво наркотичних засобів.

5. Сформульовано кримінологічний портрет особи, яка вчинила злочин, визначений ст. 317 КК України. Розроблено типологію цих осіб, що орієнтована на максимально повне й ефективне запобігання вчиненню ними злочинів та передбачає їх поділ за видом суспільно небезпечного діяння, яке вони вчиняють (на організаторів місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; осіб, які утримують ці місця; осіб, котрі надають приміщення для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів); наркотичною залежністю (на наркозалежних та осіб, які не вживають такі засоби й речовини); категорією місць незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів (на осіб, які створюють або утримують зазначені місця для виготовлення та вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, а також осіб, що створюють або утримують вказані місця для виробництва таких засобів і речовин); глибиною та стійкістю злочинних проявів (на ситуативних, нестійких, злісних злочинців); мотивами злочинної діяльності (на наркотично залежних, корисливих, корисливо-залежних); кількісно-якісним складом (на осіб, які вчиняють ці злочини самотійно, а також у різних формах співучасті); віком (на неповнолітніх і повнолітніх).

6. Доведено, що основними причинами та умовами злочинів, передбачених ст. 317 КК України, є медико-біологічні (наркотична залежність, неефективна система лікування та реабілітації), соціальні (прагнення наркозалежних залучити до свого кола інших осіб; життєві труднощі, пов'язані з незадовільним матеріальним, соціальним, та медичним забезпеченням; попит населення на наркотики, зумовлений розгалуженою структурою наркобізнесу; вживання тютюнових виробів та алкогольних напоїв, що доволі часто передують вживанню наркотичних засобів; проблеми в організації дозволів; послаблення соціального контролю за особою; наркотична безграмотність), економічні (відсутності надійного й стабільного заробітку, погіршення матеріального становища), культурно-моральні (зниження морально-етичного рівня суспільства; відсутності певної системи ідеалів і суспільних цінностей), психологічні (підвищеної зацікавленості до пошуку нових відчуттів; недостатньої обізнаності у наслідках власних дій; негативного впливу друзів, родичів, знайомих, які вживають відповідні засоби та речовини), правові (недосконалість законодавства, що встановлює відповідальність за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів і суміжні протиправні

діяння, особливості виявлення, розкриття та розслідування цих злочинів, порядок відбування покарання особами, які їх учинили, унаслідок чого вони рідко стають на шлях виправлення чи позбуваються наркотичної залежності, а також правовий нігілізм населення, що сприяє високому рівню їх латентності) та організаційно-управлінські (складність встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях цієї категорії; недоцільності ліквідації цих місць з оперативних міркувань працівників правоохоронних органів; високий рівень латентності цих протиправних діянь; корумпованість правоохоронних органів, які в окремих випадках причетні до організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; недостатній їх професіоналізм, кваліфікація та матеріально-технічне забезпечення; негативна роль засобів масової інформації, слабка антинаркотична реклама).

7. Встановлено, що ефективне запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів на загальносоціальному рівні потребує вжиття заходів у різних сферах суспільного життя, зокрема політичній (чітке визначення пріоритетів щодо охорони здоров'я громадян, а також регулювання обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів), соціально-економічній (підвищення матеріального добробуту населення, протидія безробіттю, удосконалення системи надання послуг у сфері охорони здоров'я, зокрема в лікуванні від наркоманії, реформування правоохоронної системи), культурно-виховній (нейтралізація негативного впливу засобів масової інформації та Інтернету, підвищення виховної ролі сім'ї, удосконалення культурно-виховної роботи в навчальних закладах, формування нетерпимого ставлення до злочинів, пияцтва, наркоманії, токсикоманії), правовій (підвищення правової свідомості громадян, удосконалення правових актів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів).

8. Розроблено систему заходів спеціально-кримінологічного та індивідуального запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та встановлено пріоритетність окремих із них, зокрема соціально-економічних (створення та реалізація комплексних програм запобігання цим і суміжним злочинам, соціальна й матеріальна допомога наркозалежним та особам, які відбули покарання за вчинення цих злочинів, сприяння їх працевлаштуванню), культурно-виховних (роз'яснення суспільної небезпеки цих діянь, зокрема через соціальні реклами, а також норм кримінального законодавства щодо можливості притягнення до кримінальної відповідальності за їх учинення, надання консультативної допомоги в лікуванні наркозалежності), правових (удосконалення юридичних підстав притягнення до кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 317 КК України, та кримінально-правового заохочення осіб, які його вчинили), організаційно-управлінських (поліпшення кадрового та матеріально-технічного забезпечення працівників Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України, посилення їх взаємодії з іншими підрозділами Національної поліції України, іншими правоохоронними органами у

сфері запобігання цим злочинам, удосконалення критеріїв оцінки їх діяльності, активне залучення до виявлення та запобігання цим злочинам громадськості, вдосконалення системи лікування наркозалежних, створення Інтернет-сайтів надання консультативної допомоги).

9. Розкрито зміст кримінально-правових заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та пропозиції з їх удосконалення, зокрема: запропоновано окремі види покарань за ці злочини застосовувати з урахуванням розробленої типології злочинців; аргументовано доцільність доповнення ч. 4 ст. 307 КК України умовою щодо проходження обов'язкового медичного обстеження на предмет встановлення наркотичної залежності та за необхідності подальшого проходження курсу лікування, а ч. 4 ст. 309 КК України – умовою про притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка відмовилась від добровільного лікування або припинила його достроково; обґрунтовано доцільність визнання покладення на особу обов'язку пройти курс лікування від алкоголізму, наркоманії або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, передбачений п. 5 ч. 1 ст. 76 КК України, не правом, а обов'язком суду; запропоновано до ст. 76 КК України ввести додаткові обов'язки – утримуватися від відвідування певних місць або від контактів із певними особами; обґрунтовано доцільність зобов'язання службових осіб, що розслідують злочини, передбачені ст. 317 КК України, призначати судово-наркологічну експертизу з метою встановлення, чи страждає особа на наркоманію, а отже, чи потребує лікування.

Згідно з результатами проведеного дослідження, ст. 317 КК України запропоновано викласти в такій редакції:

«Стаття 317. Організація або утримання місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

1. Організація місця для незаконного вживання чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надання приміщення з цією метою –

караються громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Утримання місця для незаконного вживання чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів –

караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, учинені особою, яка раніше вчинила злочин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів або з корисливих мотивів, або групою осіб за попередньою змовою, або із залученням неповнолітнього, або щодо особи, яка лікується чи лікувалася від наркоманії, –

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років із конфіскацією майна.

4. Організація або утримання підпільних нарколабораторій для незаконного виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дев'яти років.

Примітка. Нарколабораторією в цій статті слід уважати місця для незаконного серійного одержання наркотичних засобів, психотропних речовин із хімічних речовин та (або) рослин, зокрема відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Щирська В. С. Кримінологічна характеристика осіб, що організовують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та надають приміщення з цією метою / В. С. Щирська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Спецвипуск. – Т. 2. – С. 114–117.

2. Щирська В. С. Детермінанти організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 3. – С. 169–173.

3. Щирська В. С. Концептуальні засади кримінологічної характеристики організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 4. – С. 58–60.

4. Щирская В. С. Уголовно-правовая характеристика организации или содержания мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов по уголовному законодательству Украины / В. С. Щирская // Оралдың ғылым жаршысы. Политология, право, история. – 2014. – № 19 (98). – С. 41–47.

5. Щирська В. С. Проблемні питання звільнення від покарання з випробуванням наркозалежних осіб, що вчинили злочин, передбачений ст. 317 КК України / В. С. Щирська // Митна справа. – 2014. – № 2, ч. 2, кн. 1. – С. 102–107.

6. Shchyrskа V. S. Preventive measures of organization or running places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues / V. S. Shchyrskа // Stuedoevropskэ vmstnнк pro vmdu a vэzkum. – 2015. – № 4 (17). – P. 85–90.

7. Щирська В. С. Заходи медичного впливу в запобіганні злочинам, передбаченим ст. 317 Кримінального кодексу України / В. С. Щирська // Право і суспільство. – 2015. – № 4. – С. 155–160.

8. Щирська В. С. Вчинення злочину, передбаченого ст. 317 КК України, у співучасті: проблемні питання кримінальної відповідальності / В. С. Щирська // Правові реформи в Україні : матеріали V Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 16 жовт. 2013 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – Ч. 2. – С. 120–121.

9. Щирська В. С. Кримінально-правові та кримінологічні ознаки місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Організаційно-правові

засади боротьби з правопорушеннями на транспорті : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29 листоп. 2013 р.). – Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 302–303.

10. Щирська В. С. Типологія осіб, що організовують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та надають приміщення з цією метою / В. С. Щирська // Проблеми службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ України : матеріали наук.-практ. семінару (Сімферополь, 14 берез. 2014 р.). – Сімферополь : Крим. ф-т Одес. держ. ун-ту внутр. справ, 2014. – С. 56–59.

11. Щирська В. С. Класифікація заходів запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Актуальні проблеми адміністративного та кримінального права і процесу : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Донецьк, 15 берез. 2014 р.). – Донецьк : Цифр. тип., 2014. – С. 367–369.

12. Щирська В. С. Наркополітика у сфері запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : тези доп. наук.-теорет. конф. (Київ, 20 берез. 2014 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 312–315.

13. Щирська В. С. Кримінальна відповідальність за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Актуальні проблеми розслідування злочинів : зб. тез доп. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2014 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 231–234.

14. Щирська В. С. Сучасний стан вчинення злочинів, передбачених ст. 317 КК України, та характеристика їх детермінант / В. С. Щирська // Актуальні проблеми протидії організованій злочинній діяльності : матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (Одеса, 26 верес. 2014 р.). – Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – С. 161–163.

15. Щирська В. С. Кримінологічна характеристика організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : тези доп. наук.-практ. конф. (Київ, 26 берез. 2015 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 181–184.

16. Щирська В. С. Правові заходи запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / В. С. Щирська // Наукові здобутки молодих науковців-правоохоронців : тези доп. підсумк. наук.-теорет. конф. (Київ, 23 квіт. 2015 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 258–260.

17. Виявлення та розслідування організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин : метод. рек. / [Вознюк А. А., Стрільців О. М., Щирська В. С. та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 42 с.

18. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір № 59991. Науковий твір «Методика виявлення та розслідування організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин» / Вознюк А. А., Стрільців О. М., Щирська В. С. та ін. ; Нац. акад. внутр. справ. – № 59991; заявл. 07.04.15 № 60365 ; зареєстр. 04.06.15.

АНОТАЦІЯ

Щирська В. С. Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2016.

Дисертацію присвячено дослідженню питань щодо запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Розкрито теоретико-методологічні засади дослідження проблем запобігання цим злочинам, зміст елементів їх кримінально-правової та кримінологічної характеристики, зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за їх учинення. Розроблено систему заходів запобігання злочинам, передбаченим ст. 317 КК України, на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях.

Ключові слова: запобігання злочинам, наркотичні засоби, психотропні речовини, аналоги наркотичних засобів, психотропних речовин, місце для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, організація або утримання місця.

АННОТАЦИЯ

Щирская В. С. Предотвращение организации или содержания мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию вопросов предотвращения организации или содержания мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов. В работе раскрыты теоретико-методологические основы исследования проблем предупреждения этих преступлений. Проведен сравнительно-правовой анализ уголовной ответственности за организацию или содержание мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов по уголовному законодательству Украины и других государств, в результате чего предложено позаимствовать у других стран ряд

важных в превентивном значении положений и внести в УК соответствующие изменения и дополнения.

На основе статистических данных, результатов изучения уголовных дел и анкетирования сотрудников ОВД проанализированы количественно-качественные показатели этих преступлений, в частности структура, динамика, удельный вес в общей структуре преступности, география, уровень латентности.

По результатам изучения статистических данных, а также проведения социологических исследований сформулирован криминологический портрет лица, совершившего преступление, предусмотренное ст. 317 УК Украины. Разработана подробная классификация правонарушителей указанной категории.

Установлено и раскрыто содержание медико-биологических, социальных, экономических, культурно-нравственных, психологических, правовых, политических и организационно-управленческих детерминант организации или содержания мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов.

Исследованы проблемные вопросы законодательного определения мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов, определены их криминологические признаки, проведена классификация. Установлено, что особой разновидностью указанных мест есть подпольная нарколаборатория. В связи с этим очерчены пределы уголовной ответственности за противоправные деяния, связанные с их функционированием.

Разработана система мер предупреждения организации или содержания мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов на общесоциальном, специально-криминологическом и индивидуальном уровнях.

С учетом специфики преступлений, предусмотренных ст. 317 УК Украины, в основе предотвращения которых должны быть политические, экономические, медицинские, правовые и организационные меры, построена тактика и стратегия предотвращения организации или содержания мест для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов. На основании анализа международных нормативно-правовых актов определены предусмотренные этими документами мероприятия, имеющие наиболее весомое значение для предотвращения исследуемых преступлений.

Разработан комплекс мер специально-криминологического и индивидуального характера, которые должны применяться правоохранительными органами, прежде всего полицией, для предотвращения этих преступлений.

Раскрыто содержание и разработаны предложения по совершенствованию юридических оснований привлечения к уголовной ответственности, назначения наказания, освобождения от уголовной ответственности, наказания и его отбывания за эти преступления. Аргументированно целесообразность применения отдельных видов наказаний с учетом разработанной типологии преступников. Установление необходимости совершенствования оснований и механизмов освобождения от уголовной ответственности за отдельные преступления в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров,

связанные с организацией и содержанием мест для незаконного производства, изготовления и употребления наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов (ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309 УК Украины). Предложено назначение обязанности пройти курс лечения от алкоголизма, наркомании или заболевания, которое представляет опасность для здоровья других лиц, предусмотренной п. 5 ч. 1 ст. 76 УК Украины, признать не правом, а обязанностью суда. Вместе с тем обязанности, предусмотренные ст. 76 УК Украины, рекомендуется расширить воздержанием от посещения определенных мест или от контактов с определенными лицами.

Ключевые слова: предупреждение преступлений, наркотические средства, психотропные вещества, аналоги наркотических средств, психотропных веществ, место для незаконного употребления, производства или изготовления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов, организация или содержание места.

SUMMARY

Shchyrsk V. S. Prevention of organization and maintenance of venues aimed at illegal consumption, manufacturing or production of narcotics, psychotropic substances and their analogues. – Manuscript.

PhD thesis in Legal Sciences, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2016.

The thesis is dedicated to analysis of issues concerning prevention of organization and maintenance of venues aimed at illegal consumption, manufacturing or production of narcotics, psychotropic substances and their analogues. Theoretical and methodological research basis of the abovementioned crimes prevention is presented along with elements of their legal and criminological characteristics and foreign experience of criminal responsibility for these crimes. The system of crime prevention (Article 317 of the Criminal Code of Ukraine) is designed in relation to social, criminological and individual levels.

Key words: crime prevention, narcotics, psychotropic substances, analogues of narcotics and psychotropic substances, illegal consumption venues, manufacturing or production of narcotics or their analogues, organization and maintenance of venues.